

FISKERIDIREKTORATET

Instruks

Ved rømming eller mistanke om rømming av fisk fra
kjent kilde

Vedtatt av fiskeridirektør Liv Holmefjord 1. juni 2016

Instruks ved rømming eller mistanke om rømming av fisk fra **kjent** kilde

Innledning.....	3
Formål med instruksene.....	3
Instruksene gjelder.....	3
Ansvar for instruksene.....	3
Informasjonsflyt.....	3
Intern informasjonsflyt.....	3
Mediehåndtering.....	4
Regional vaktordning og fungering.....	5
Varslingsplan.....	5
Loggføring.....	5
Mottak av rømmingsmelding.....	6
Vurdering av rømmingsomfang og skadepotensial.....	6
Vurdering av rømmingsomfanget.....	6
Vurdering av skadepotensialet.....	7
Pålegg om telling.....	7
Varsling.....	7
Varsling ved krevende situasjoner.....	7
Skadebegrensning.....	7
Gjenfangstplikt.....	7
Utvidet gjenfangstplikt i sjø.....	8
Overvåking og utvidet gjenfangstplikt i vassdrag.....	8
Iverksetting av tiltak for den ansvarliges regning.....	9
Mottak av rømt fisk.....	9
Planlegging av tilsyn etter rømming/mistanke om rømming.....	9
Tilsyn etter rømming/mistanke om rømming.....	9
Rapportering og videre saksbehandling.....	10

Innledning

Rømming av oppdrettsfisk er en av de største utfordringene akvakulturnæringen og forvaltningen står overfor. Gjennom ordinær saksbehandling og tilsynsrollen arbeider Fiskeridirektoratet for å forebygge rømming. Likevel skjer det rømminger. Direktoratet skal være best mulig forberedt til å håndtere slike situasjoner for å redusere konsekvensene, informere publikum og hente erfaringer til det forebyggende arbeidet.

Formål med instruksene

- Sikre at Fiskeridirektoratet har en helhetlig og profesjonell håndtering av hendelser
- Sikre lik praksis i regionene for å bidra til forutsigbarhet for alle involverte
- Sikre at skadebegrensende tiltak blir gjennomført
- Gi tilsynspersonell trygghet i jobben og skape en felles rolleforståelse
- Sikre intern informasjonsflyt og god mediehåndtering

Instruksene gjelder

- Rømming av fisk eller mistanke om rømming av fisk fra kjent anlegg
- Rømming av fisk forårsaket av tjenesteleverandører; typisk brønnbåter, fôrbåter og ensilasjebåter

Ansvar for instruksene

- Fiskeridirektøren fastsetter instruksene og har det øverste ansvaret for at den blir fulgt
- Seksjonssjefen i tilsynsseksjonen har ansvar for å informere om instruksene og for å revidere den
- Regiondirektøren i den enkelte regionen har ansvar for at egne ansatte er kjent med instruksene og at den blir fulgt

Informasjonsflyt

Intern informasjonsflyt

Regionen skal løpende sende relevante opplysninger til tilsynsseksjonen i alle rømmingssaker.

Opplysningene danner blant annet grunnlaget for mediehåndtering og orientering til departementet.

Tilsynsseksjonen skal ved behov kalle inn regionens ledelse og kommunikasjonsdirektøren til møte for å sikre intern informasjonsflyt. Antall møter og hyppighet vurderes i hver sak. Lederne avgjør hvilke medarbeidere som bør delta.

Mediehåndtering

Mediehåndteringen koordineres for å sikre at Fiskeridirektoratet opptrer enhetlig.

Mediehåndtering er et lederansvar. Unntaksvis kan leder overlate kontakt med media til saksbehandler i spørsmål som for eksempel krever spesiell fagkunnskap. Leder må på forhånd avtale med saksbehandler hva vedkommende kan uttale seg om.

Dersom man er usikker på noe rundt kontakten med media, skal man henvende seg til kommunikasjonsstaben for å få råd.

Hvem har ansvar for å uttale seg om hva?

- Ledelsen i regionen: faktaopplysninger om det operasjonelle i saken
- Ledelsen ved hovedkontoret: overordnede uttalelser

Tilsynsseksjonen skal koordinere arbeidet med å legge ut nyhetssak på fiskeridir.no. Den første meldingen skal legges ut så snart som mulig, deretter oppdateres saken etter samme mal når det kommer nye vesentlige opplysninger.

- Regionen har ansvar for å sende faktaopplysninger, eller et utkast om det operative til tilsynsseksjonen og kommunikasjonsstaben
- Tilsynsseksjonen har ansvar for å legge til overordnede vurderinger
- Kommunikasjonsstaben ferdigstiller og publiserer

Veiledende punkt til møte med media:

- Utad er vi Fiskeridirektoratet, ikke region eller hovedkontor
- Vise til Fiskeridirektoratet sin vurdering av rømmingsomfang og skadepotensial
- Opplyse om skadebegrensende tiltak
- Vise til relevante fiskeregler
- For spørsmål rundt mattrygghet, viser vi til Mattilsynet
- Vi ønsker tips om fangster til vår døgnåpne vakttelefon 03415
- Gi informasjon om mottaksstasjoner for gjenfanget rømt fisk
- Be eventuelt om referatsjekk ved intervju

Regional vaktordning og fungering

For å håndtere en akutt situasjon så raskt som mulig, skal regiondirektøren etablere en vaktordning med en rømmingsansvarlig når regionen er uten bemanning over tid, som jul og påske. Det skal også etableres vaktordning i helger når det er varslet uvær som kan medføre økt rømmingsfare i regionen.

Når vaktordningen er operativ, skal kopi av vaktplanen sendes til seksjonssjefen ved tilsynsseksjonen og kommunikasjonsdirektøren.

I perioder med lav bemanning, som ferier og langfri, skal det avtales hvem som fungerer som rømmingsansvarlig innenfor normal arbeidstid (dette gjelder en av de ansatte som er på jobb).

Varslingsplan

Som en del av beredskapen skal hver region utarbeide en varslingsplan som minimum skal inneholde kontaktinformasjon til:

- Fiskeridirektoratets hovedkontor: tilsynsseksjonen, kommunikasjonsstaben
- Fylkesmannens miljøvernavdeling
- Mattilsynets aktuelle regioner
- Oppdrettsselskap i regionen
- Brønnbåtrederiene
- Poli
- Kystverket
- Elveeierlag i regionen

Varslingsplanen skal gjøres kjent og være lett tilgjengelig for alle involverte medarbeidere i regionen. Seksjonssjefen er ansvarlig for at planen holdes oppdatert.

Loggføring

Regionen skal loggføre de innhentede opplysningene, vurderingene og tiltakene som utføres i henhold til instruksen.

Mottak av rømmingsmelding

Når regionen på e-post mottar meldinger/del 1 via FMC, skal det svares til alle mottakerne av e-posten at meldingen er mottatt. Dersom opplysningene i meldingen er mangelfulle, skal regionen kontakte melder, innhente opplysningene og formidle disse opplysningene videre i forbindelse med at meldingen bekreftes mottatt.

Sjekk at skjema «Melding om rømming - del 1» er fullstendig utfylt av oppdretter og i samsvar med opplysninger gitt over telefon.

Kontakt ansvarshavende på det aktuelle anlegget for å få oversikt over skadeomfanget. Lag et skriftlig sammendrag av samtalen. Dersom det ikke er samsvar mellom innsendt skjema del 1 og det som kommer frem ved gjennomgangen, for eksempel at rømmingsomfanget er vesentlig større enn først antatt, må oppdretter sende inn oppdatert skjema del 1, og korrigert del 1 skal da sendes inn til FMC.

Ved hendelser som trenger særskilt oppfølging eller opplysninger, eller som kan bidra til erfaringsoverføring, bør det straks tas kontakt med seksjonssjefen i tilsynsseksjonen for å vurdere om ekstern rapport skal innhentes i tillegg til tilsynsrapporten.

Vurdering av rømmingsomfang og skadepotensial

Fra første melding som kommer om rømming eller mistanke om rømming, skal regionen vurdere omfanget og skadepotensialet. Hensikten er raskest mulig å kunne sette i gang riktige skadebegrensende tiltak og sikre god mediehåndtering og kommunikasjon.

Vurdering av rømmingsomfanget

Rømmingsomfanget må vurderes ut ifra opplysninger fra melder. For anlegg i sjø er følgende relevant:

- Hullets størrelse og form
- Hvor i nota hullet er lokalisert
- Tidsaspektet
- Arbeidsoperasjoner som innbefatter trenging av fisk
- Strømforhold og vær
- Andre relevante opplysninger

Omfanget kan klassifiseres i følgende kategorier:

- Svært liten: 1 - 19
- Liten: 20 - 999 fisk
- Middels: 1000 - 9999 fisk
- Stor: 10 000 fisk eller flere

Vurdering av skadepotensialet

Selv om omfanget er lite, så kan skadepotensialet være stort. Skadepotensialet må vurderes ut ifra følgende:

- Art
- Rømmingsomfang
- Fiskens størrelse og stadium
- Grad av kjønnsmodning
- Tid på året
- Geografiske faktorer
- Vår-/høstsmolt
- Om fisken er steril
- Sykdom
- Andre relevante opplysninger

Pålegg om telling

I utgangspunktet er Fiskeridirektoratet interessert i å få tallfestet rømmingen.

I tilfeller hvor regionen antar at rømmingsomfanget er middels eller stort, skal det gjøres en kost-nyttevurdering av om det skal gjennomføres opptelling av gjenværende fisk i enheten. Det skal også tas hensyn til fiskehelse og fiskevelferd.

I særlige tilfeller bør regionen vurdere å kreve opptelling, eksempelvis ved kjønnsmoden stamfisk.

Pålegg om telling av fisk hjemles i akvakulturloven § 24.

Varsling

Ved rømming skal relevante sektormyndigheter varsles. Varslingen skal skje i henhold til varslingsplanen.

Varsling ved krevende situasjoner

Ved spesielt krevende situasjoner skal regiondirektøren kontakte seksjonssjefen ved tilsynsseksjonen, som vurderer om beredskapsnivået skal økes.

Skadebegrensning

Det er viktig at regionen og Fylkesmannen har tett kontakt og følger opp alle typer tiltak.

Gjenfangstplikt

Oppdretter har plikt til straks å drive gjenfangst inntil 500 meter fra anlegget, jf. akvakulturdriftsforskriften § 39, første ledd.

Regionen må se til at gjenfangst er igangsatt med egnet redskap og i rimelig omfang. Oppdretter må melde inn til regionen og Fylkesmannen om både oppstart og avslutning av gjenfangstfiske etter § 39, tredje ledd i driftsforskriften.

Fangst tatt under gjenfangstaksjoner skal journalføres på lokalitetsnivå (antall fisk, størrelsesfordeling, samlet vekt og artsfordeling), jf. akvakulturdriftsforskriften § 41.

Regionen må kreve at oppdretter sender regelmessig oppdatering om gjenfangst og bifangst. Hjemles i akvakulturloven § 24.

Utvidet gjenfangstplikt i sjø

Regionen skal i samråd med Fylkesmannen vurdere å utvide gjenfangstplikten i sjø, jf.

akvakulturdriftsforskriften § 39, andre ledd. En eventuell utvidelse **skal** skje i form av et skriftlig pålegg.

Nytteverdien av et utvidet gjenfangstfiske i sjø må vurderes opp mot skadevirkningen i form av bifangst av anadrom villfisk og andre arter.

Når det gis pålegg skal det normalt stilles krav om at:

- Det rapporteres underveis til Fiskeridirektoratet og Fylkesmannen på skjema som er tilgjengelig på fiskeridir.no
- Det leveres en skriftlig sluttrapport (antall fisk, størrelsesfordeling, samlet vekt og artsfordeling)

Fylkesmannen kan med hjemmel i forskrift om fisketider for fiske etter anadrom laksefisk i sjøen, tillate fiske til andre tider enn det som følger av nevnte forskrift. En slik tillatelse gis til oppdrettselskapet, som i sin tur kan leie inn aktører for å drive gjenfangst.

Overvåking og utvidet gjenfangstplikt i vassdrag

Regionen skal i samråd med tilsynsseksjonen og Fylkesmannen vurdere om det er behov for å gi pålegg om overvåking og utvidet gjenfangst i vassdrag. Overvåking skal hjemles i akvakulturloven §§ 10 og 11.

Disse er ikke delegert. Vedtaket skal saksbehandles av regionen og godkjennes av tilsynsseksjonen.

På Nettfisken ligger det eksempler på slike pålegg gitt etter rømming fra matfiskanlegg og settefiskanlegg.

Der ligger også en rapport (NINA-rapport 972), som beskriver ulike metoder for å fjerne rømt oppdrettsfisk fra vassdrag.

Ved rømming fra landanlegg, skal regionen vurdere å gi pålegg om fiske med elektrisk fiskeapparat.

Når slikt pålegg gis, skal det normalt stilles krav om at:

- Det legges fram en plan for arbeidet
- De nødvendige tillatelsene innhentes
- Arbeidet utføres av kvalifisert personell
- Det tas skjellprøver for å verifisere om det er oppdrettsfisk eller villfisk
- Det rapporteres underveis til Fiskeridirektoratet og Fylkesmannen
- Det leveres en skriftlig sluttrapport

- Ved uttak i vassdrag skal data gjøres tilgjengelige for forvaltningen og det nasjonale overvåkingsprogrammet for rømt fisk.

Iverksetting av tiltak for den ansvarliges regning

Regionen kan gi pålegg om tiltak for å rette de ulovlige forholdene, med en frist for gjennomføring av tiltakene, etter § 27 i akvakulturloven. Dersom oppdretter ikke gjør sin plikt, kan regionen med hjemmel i akvakulturloven § 29 fatte vedtak om at det offentlige iverksetter gjenfangst for oppdretters regning fordi det er nødvendig eller fordi det foreligger andre særlige grunner.

Gjenfangst iverksatt av det offentlige (det vil si Fiskeridirektoratet og Fylkesmannen), skal utføres så lenge det antas som sannsynlig at rømt fisk kan fanges. Tidsrom utover én uke må vurderes i hvert enkelt tilfelle, blant annet ut fra antallet og størrelsen på fisken som antas å ha rømt samt tidspunktet for rømmingen. Se forøvrig retningslinjen og merknadene til forskrift om reaksjoner ved overtredelse av akvakulturloven, reaksjonsforskriften.

Mottak av rømt fisk

Oppdretter har plikt til å ta imot egen fisk som lovlig blir fisket av andre innenfor et definert område, jf. driftsforskriften § 39, fjerde ledd. I noen saker er det nødvendig å opprette egne mottaksstasjoner for gjenfanget rømt fisk. Regionen må fra oppdretter få avklart hvordan denne plikten vil bli etterlevd, inkludert relevant informasjon som kan formidles til publikum.

Planlegging av tilsyn etter rømming/mistanke om rømming

I forkant av et tilsyn skal det holdes et planleggingsmøte som ledes av seksjonssjefen og/eller regiondirektøren i regionen. Hensikten er å få oversikt over hvor alvorlig hendelsen er samt å tilrettelegge for et effektivt tilsyn på anlegget.

Regiondirektøren er ansvarlig for å be om bistand fra andre regioner dersom dette trengs.

Regiondirektøren vurderer om politiet skal varsles. Ved brann **skal** politiet orienteres.

Se prosedyren Planlegging og gjennomføring av tilsyn etter rømming.

Tilsyn etter rømming/mistanke om rømming

Ved rømming, eller mistanke om rømming, skal som hovedregel regionen gjennomføre et tilsyn på anlegget så raskt som mulig for å kartlegge årsaken til hendelsen. Fiskeridirektoratets bekledning og verneutstyr skal brukes.

Dersom regionen ikke drar på tilsyn etter en meldt rømming/mistanke om rømming, skal dette meldes til tilsynsseksjonen med en begrunnelse.

Som minimumskrav skal minst en av direktoratets representanter som blir sendt ut på tilsyn ha gjennomført kurs i IK-Akva og ha erfaring fra revisjoner.

Hensikten med tilsynet er å innhente fakta og dokumentasjon. Alle opplysninger og funn skal kunne dokumenteres i ettertid.

Dersom det oppdages uregelmessigheter ved anlegget, eller annen informasjon indikerer fare for fortsatt eller ny rømming eller havari, er det viktig at regionen straks fatter vedtak med pålegg om nødvendig utbedring. Pålegg må gis på stedet dersom risikoen tilsier det med hjemmel i akvakulturloven § 27.

Rapportering og videre saksbehandling

Regionen skal skrive en tilsynsrapport etter tilsyn ved mistanke om rømming, rømming og anleggshavari, der kun de objektive observasjonene og fakta tas med.

Se Instruks om bruk av rapportmal og standard oversendelsesbrev.

I tilfeller der anmeldelse blir vurdert, skal dette gjøres i samarbeid med tilsynsseksjonen.

Se Retningslinjer for anmeldelse.

Tilsynsrapporten sendes til tilsynsseksjonen med et oversendelsesbrev. Dersom saken er anmeldt til politiet, må dette komme tydelig frem i oversendelsesbrevet.

Se Instruks om bruk av rapportmal og standard oversendelsesbrev.

Avvik som blir avdekket i forbindelse med tilsynet, skal følges opp med skriftlig varsel/vedtak med hjemmel i akvakulturloven § 27. Dette gjelder selv om selskapet har sagt under tilsynet at de skal rette opp avviket.

Regionen skal følge opp at rømmingsskjema del 2 kommer inn fra oppdretter via FMC. Når saken er avsluttet, sendes avslutningskriv til selskapet med kopi til tilsynsseksjonen.

Dersom det ikke innstilles på overtredelsesgebyr, må det legges ved et notat på saken der det fremgår at man har vurdert saken opp mot vilkårene for overtredelsesgebyr og der man viser til hvilke hensyn som har vært avgjørende for valg av reaksjoner.

Endringer

Dato	Henvisning (side)	Endring
4.5.18	Side 10. Rapportering og videre saksbehandling	Slettet: Oversendelse av tilsynsrapporter unntas offentlighet.

Telefon: 03495

Faks: 55 23 80 90

Adresse: Postboks 185 Sentrum, 5804 Bergen

Besøksadresse: Strandgaten 229, Bergen

E-post: postmottak@fiskeridir.no

www.fiskeridir.no

Livet i havet – vårt felles ansvar